

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ТЕРМІНОЛОГІЯ В УКРАЇНОМОВНИХ ТА АНГЛОМОВНИХ СЛОВНИКАХ

Стаття присвячена дослідженню сільськогосподарської термінології. Розглянуто поняття «термін» та проаналізовано лексико-семантичні особливості деяких термінів аграрної галузі (газон, ґрунт, ділянка, долина та ін.) за допомогою словників української та англійської мов.

Ключові слова: термін, термінологія, сільське господарство, словник.

Для міжнародної спільноти Україна є цінною аграрною державою, тож, очевидно, що подальший розвиток нашої країни буде пов'язаний саме з цим напрямом. Закордонні інвестиції та взаємозв'язки з партнерами потребують детальнішого перекладу документів і різноманітних рекомендацій щодо використання земельних ресурсів нашої держави. Тому точність перекладу сільськогосподарської термінології є запорукою правильного й ефективного використання українських земель.

Дослідженням питань перекладу й аналізу фахової сільськогосподарської термінології та науково-технічних термінів узагалі займалися вітчизняні вчені та дослідники: Н. Горбунова, С. Кондратюк, Н. Колесник, Л. Помігуєва, Н. Семко та ін.

Як зазначає Н. Колесник, основною формою функціонування науково-технічної мови є спеціальна науково-технічна література. Стилистична ж організація тексту асоціюється насамперед з терміном, незалежно від класифікації самого тексту. Терміни спеціально призначені для передачі когнітивної інформації. Вони вступають у системні відношення з іншими термінами і прагнуть визначеності в даній галузі знання або діяльності¹.

Досліджуючи смислові зв'язки між компонентами англійських термінологічних словосполучень, Л. Помігуєва зазначила, що специфіка термінів як особливого лексичного розряду слів полягає в тому, що вони створюються в процесі виробничої та наукової діяльності і тому функціонують лише серед людей, які володіють відповідними науковими і виробничими реаліями, тобто макроконтекстом. Тому, на відміну від звичайних слів, однозначність яких у мовній комунікації забезпечується ситуацією або лінгвістичним контекстом,

---

¹ Колесник Н. А. Лінгвостилістичні особливості англомовних наукових текстів аграрної тематики // Вісн. Житомир. держ. ун-ту.— 2008.— Вип. 39.— С. 100–105.

однозначність терміна регламентується екстралінгвістичним макроконтекстом або лінгвістичним мікроконтекстом².

Проте іноді важко відрізнити фахове слово від загальноживаного. На думку В. В. Жайворонка, «...кожна галузь людських знань має своє коло спеціальних найменувань, але мовне повсякдення втягує ці слова в різностильові контексти і, так би мовити, знімає з цих лексем ореол спеціалізації. Особливо показовими в цьому плані є соціально-економічна та суспільно-політична сфери мовної комунікації, що чутливо реагують на ті чи інші реалії людського життя, відразу зафіксувавши їх у слові. Проте переважна більшість цих найменувань незабаром стають широкоживаними в різних стилях мовлення, у тому числі й у розмовно-побутовому. Як наслідок цього, стилістика багатьох з них розмивається, вони стають поліфункціональними, часто навіть експресивно забарвленими»³.

Мета нашої статті — проаналізувати лексико-семантичні особливості деяких термінів сільськогосподарської галузі в українській та англійській мовах. Джерелами дослідження послужили дані словників української, англійської та російської мов.

Зазначимо, що ціла низка досліджуваних термінів зберігає лексичне значення як в українських, так і в англійських лексикографічних джерелах:

грунтознавець (СУМ 2⁴, 182) — фахівець з ґрунтознавства; soil scientist, pedologist (Ling.); soil scientist (CORD, 312); pedologist (DA, 185) — noun a scientist who specialises in the study of the soil; pedologist (APCXC, 548) — ґрунтознавець;

грунтознавство (СУМ 2, 182) — наука про ґрунт; soil science, pedology (Ling.); soil science (CORD, 312, 901; DCO) — noun the scientific study of soils; pedology (DA, 185) — noun the study of the soil; pedology (APCXC, 548) — ґрунтознавство;

грунтообробний (СУМ 2, 182) — який служить для обробітку ґрунту; soil-cultivating (Ling.);

ґрунтобмлення (СУМ 2, 182) — погіршення фізичних, хімічних і біологічних властивостей ґрунту, що приводить до різкого зниження врожаїв деяких культурних рослин; soil fatigue (Ling.);

ґрунтоутворення (СУМ 2, 182) — процес розвитку ґрунту і його основної ознаки — родючості; soil formation (process) (Ling.);

долина (СУМ, 2, 358) — рівна плоска місцевість, розташована між горбами або горами; valley; (невелика) dell (ling.); valley (CORD, 977; APCXC, 804); valley (CDO) — noun an area of low land between hills or mountains, often with a river running through it; valley (MED, 1588) — noun [C] a low area of land between two mountains or hills, usually with a river flowing through it; dell (CORD, 590; APCXC, 211) — лісиста долина, лощина; dell (MED, 368) — noun [C] literary a small valley.

Як бачимо, для українських термінів «ґрунтознавець», «ґрунтознавство», «долина» характерна певна синонімічність під час перекладу. В українській мові лексеми «ґрунтообробний», «ґрунтобмлення» та «ґрунтоутворення» є однокомпонентними, а в англійському варіанті — двокомпонентними.

Проте не всі досліджувані слова мають однозначний переклад. Нами було розглянуто українські сільськогосподарські терміни, що мають кілька англійських варіантів. Так, серед досліджуваних англійських словників розглянуто чотири варіанти перекладу іменника *ґрунт*, кожний з яких має по декіль-

² Помігуєва Л. П. Смысловые зв'язки між компонентами англійських термінологічних словосполучень // Філол. трактати.— 2010.— Т. 2. № 3.— С. 87–93.

³ Жайворонко В. Термінологія в загальномовному словнику // Українська термінологія і сучасність : Зб. наук. праць.— К., 1998.— С. 210.

⁴ Список скорочень див. у кінці статті.

ка лексичних значень. Для всіх варіантів спільним є лексичне значення цього іменника «верхній шар земної кори, придатний для життя рослин»:

грунт (СУМ, 2, 181) — 1) верхній шар земної кори, придатний для життя рослин; 2) морське, річкове і т. ін. дно; 3) *заст.* земельний наділ; 4) *перен.* те, що становить основу чого-небудь, є вихідним матеріалом для створення, виникнення чогось; soil, ground (CORD, 312; Ling.); earth, land (CORD, 124; Ling.); soil (DCO) — *noun* 1) [C or U] the material on the surface of the ground in which plants grow; 2) [U] *literary* a country; 3) *the soil literary* the activity of farming; soil (DA, 227) *noun* the earth in which plants grow. COMMENT: Soil is a mixture of mineral particles, decayed organic matter and water. Topsoil contains chemical substances which are leached through into the subsoil where they are retained. Without care, soils easily degrade, losing the few nutrients they possess and become increasingly acid or sour; soil (MED, 1360) — *noun* [C/U] 1) the substance on the surface of the Earth in which plants grow; 2) *the soil literary* farming as a job or way of life; soil (APCXC, 696) — *грунт*; ground (DCO) — *noun the ground* [S] 1) the surface of the Earth; 2) [U] soil; 3) [C] an area of land used for a particular purpose or activity; 4) *grounds* [plural] the gardens and land that surround a building and often have a wall or fence around them; ground (DA, 118) — *noun* 1) a surface layer of soil or earth; 2) an area of land, especially one used for a particular purpose; ground (MED, 627) — *noun* 1) [singular/U] the top part of the Earth's surface that people walk on; 1a) [singular] the layer of soil and rock that forms the Earth's surface; 1b) [singular/U] the soil nearest the Earth's surface in which you can grow plants; 2) [U] an area of land; 2a) [C] an area of land and the structures on it that are intended to be used for a particular purpose; 2b) [C] an area of land or sea where a particular thing happens; 2c) *grounds* [plural] the land, gardens, and lawn that surround a large house or other building; 3) [C usually plural] a reason for what you say or do, or for being allowed to say or do something; 4) [singular/U] the subject, idea, or information being talked about or written about; 5) [singular/U] an environment in which ideas can develop; 6) [singular/U] someone's set of opinions or attitudes; 7) [U] the level of success or progress that someone or something has achieved; 8) [C] *Am E* an electrical earth; 9) [C] *technical* a colour used as a background or first layer on a painting, drawing etc; 10) *grounds* [plural] extremely small pieces of crushed coffee beans, especially after they have been used for making a drink of coffee; ground (APCXC, 362) — 1) земля, *грунт*; 2) ділянка землі; сад, парк; 3) місцевість, район; 4) підстава, причина; 5) роздрібнений, молотий; earth (DCO) — *noun* the planet third in order of distance from the sun, after Venus and before Mars; the world on which we live; earth (DA, 82) — *noun* 1) soil; 2) the ground or land surface; earth (MED, 438) — *noun* 1) [singular/U] the planet on which we live; 2) *the earth* the land on which we live; 2a) [U] the substance in which plants grow that covers most of the land; 3) [C] a hole in the ground where an animal such as a fox lives; 4) [singular] *Br E* the wire in a piece of electrical equipment that makes it safe by connecting it to the ground; earth (APCXC, 254) — 1) земля, *грунт*; 2) суша; 3) підгортати; land (DCO) — 1) [U] the surface of the Earth that is not covered by water; 2) [U] an area of ground, especially when used for a particular purpose such as farming or building; 3) *the land* farms, farming, and the country side; land (DA, 144) — *noun* 1) the solid part of the Earth's surface; *back to the land* encouragement given to people who once lived in the country and moved to urban areas to return to the countryside 2) a section of a field, divided from other sections by a shallow furrow, a term used in systematic ploughing; land (MED, 797) — *noun* 1) [U] an area of ground, especially one used for a particular purpose such as farming or building; 1a) [C/U] an area where the soil has particular qualities; 1b) [U] an area that someone owns, often including the buildings on it; 2) [U] the part of the Earth's surface that is not the sea; 3) [C] *literary* a country or region; 3a) an imaginary place; 4) *the land* the countryside considered as a place to grow your own food or live in a simple healthy way; land (APCXC, 439) — 1) земля, *грунт*; 2) угіддя, масив; 3) ділянка землі; 4) земельна власність; землеволодіння; 5) сільська місцевість; 6) зазор ширини.

Розглядаючи варіанти перекладу терміна *грунт*, зазначимо, що якщо йдеться про *грунт* як про чорнозем, то доречно використовувати іменник *soil*, а якщо ним позначається земельна ділянка — *ground*, *land*, *earth*. Крім того, лексема *soil* представлена в досліджуваних лексикографічних джерелах зі значенням «країна» або «сільськогосподарська діяльність», *ground* — «поверхня Землі»,

«головна тема, ідея», «основа для кольору», «подрібнені кавові зерна» та ін. Термін *earth* в англійських джерелах може набувати значення планети, на якій ми живемо, а іменник *land* — значення країни чи регіону.

Деякі з розглянутих сільськогосподарських термінів мають певні відмінності в лексичному значенні в українській та англійській мовах, наприклад:

газбн (СУМ 2, 14) — ділянка землі у парку, саду, на бульварі і т. ін., засіяна травою, іноді засаджена квітами; *grass plot, lawn* (CORD, 62; ling.); *lawn* (CDO) — *noun* an area of grass, especially near to a house or in a park, that is cut regularly to keep it short; *lawn* (MED, 805) — *noun* 1) [C/U] an area of grass that is cut short, especially in someone's garden; 2) [U] a light cloth usually made from cotton or linen, used for making clothes; *lawn* (APCXC, 443) — газон, (штучна) галявина;

грунтовий (СУМ 2, 181) — *прикм* до ґрунт; soil; ground (CORD, 312; Ling.); *ground* (MED, 628) — *adjective* 1) crushed, especially for use in cooking; 2) [only before noun] happening on the surface of the earth, especially in comparison with things happening in the air.

Англомовні джерела розглядають іменник *газон* не лише як ділянку, засіяну травою, а й як легку тканину (*lawn*); прикметник *грунтовий*, за даними англійських лексикографічних джерел, також використовується в кулінарії.

Докладніше розглянемо переклад терміна *ділянка*. У досліджуваних лексикографічних джерелах нами було зафіксовано дев'ять варіантів перекладу зазначеного іменника, кожний з яких має від двох до десяти лексичних значень в англійській мові:

ділянка (СУМ 2, 306) — 1) окрема частина земельної площі, використовувана з якоюсь метою, виділена за якою-небудь ознакою; 2) *перен.* галузь, сфера якої-небудь діяльності; *plot, strip; area, part, section; length; sector, field* (CORD, 446; ling.); *parcel* (ling); *plot* (CDO) — *noun* the story of a book, film, play, etc; *plot* (DA, 191) — *noun* a small area of cultivated land, which has been clearly defined; *plot* (MED, 1083) — *noun* 1) [C/U] a series of related events that make up the main story in a book, film etc.; 2) [C] a secret plan to do something bad, made by two or more people; 3) [C] a piece of land used for a particular purpose, for example building a house or growing plants; a small piece of land in a cemetery where you are buried when you die; *plot* (APCXC, 573) — 1) невелика ділянка землі; розбивати на ділянки; 2) план, креслення, схема; складати план, робити схему, наносити на графік; 3) *амер.* план земельної ділянки; 4) стокова площа; *strip* (DA, 235) — 1) *noun* a long narrow piece, usually of the same width from end to end; 2) *verb* to remove a covering from something; *strip* (MED, 1423) — 1) [C] a piece of something such as cloth, paper, or grass that is much longer than it is wide; a long narrow area of land; 2) [C] *Br E* a uniform worn by the players on a team; 3) [singular] a type of entertainment in which someone takes off their clothes; 4) [C] a comic strip; *strip* (APCXC, 729) — 1) смуга, смужка; 2) додоювати; 3) смикати, тріпати, обчисувати (льон, коноплю); 4) видаляти пір'я, обципувати; 5) *pl.* останні цівки молока (при доїнні); *parcel* (CDO) — *noun* an object or collection of objects wrapped in paper, especially so that it can be sent by post; *Parcel* (MED, 1029) — *noun* [C] 1) something wrapped in paper or in a large envelope to be sent by post; 2) a section of a piece of land; *parcel* (APCXC, 540) — ділянка (землі); розбивати на ділянки; *area* (CDO) — *noun* a particular part of a place, piece of land, or country; *area* (DA, 14) — *noun* a region of land; *area* (MED, 60) — *noun* 1) [C] a particular subject, type of activity etc; 2) [C] a part of a city, town, country etc; 3) [C] a place on the surface of something such as a part of your body; 4) [C/U] (surface area) the amount of space that the surface of a place or shape covers; 5) *the area* [singular] the penalty area on a football field; *area* (APCXC, 49) — 1) область, зона, район; 2) площа, простір; 3) ареал, область проживання; 4) поверхня, покриття; 5) сфера (діяльності), область; 6) цех, відділ; *part* (CDO) — *noun* [U] some but not all of a thing; *part* (MED, 1031) — *noun* 1) [C] one of the pieces, sections, aspects etc that something consists of; 2) [C] a region of a country or district of a city; 3) [C/U] some but not all of something; 4) [C] one of the members of a group of people or things that together form a single unit; 5) [C] the person played by an actor in a film, play, or television programme; 6) [singular] the way in which someone is involved in an activity or event and the effect they have on what happens; 7) [C] a section of a book, magazine, play. Television series etc; 8) [C] the music that is written for a particular type of instrument or voice in a

group of different types of instruments or voices; 9) [C] a particular quantity used for measuring equal amounts of different substances to form a mixture; 10) [C] *Am E* a parting in your hair; section (CDO) — *noun* one of the parts that something is divided; section (MED, 1281) — *noun* [C] 1) something, or a group of things, that forms part of a larger group; 2) an area within a place; 3) a group of people that is part of a larger group; 4) *medical* the process of cutting something during an operation; 5) *technical* an image that you would see if you cut through something and looked at the flat surface created by cutting; section (APCXC, 662) — 1) частина, відрізок, ділянка; 2) перетин, розріз; 3) секція (машини); 4) сегмент ножа; 5) розсічення, розріз, препарування, розтин; 6) зріз; 7) секційна рамка (для бджолиних стільників); 8) *амер.* земельна ділянка в 640 акрів; length (CDO) — *noun* 1) [C or U] the measurement of something from end to end or along its longest side; 2) [C] a piece of something such as string or pipe; 3) [C] a unit used in describing the distance by which a horse or boat wins a race, equal to the measurement from one end of the horse or boat to the other; 4) [C] the distance from one end of a swimming pool to the other; length (MED, 816) — *noun* 1) [C/U] a measurement of how long something is in size; 2) [C usually singular] the distance from one end of something to the other; 3) [C] a piece of something that is long and thin; 4) [C] a measure of how far one car, horse etc is in front of another in a race, usually equal to the length of one car, horse etc; length (APCXC, 448) — 1) довжина; 2) тривалість; sector (CDO) — *noun* one of the area into which the economic activity of a country is divided; sector (MED, 1282) — *noun* [C] 1) a part of country's economic or business activity; 2) a part of an area, especially an area that is controlled by the armed forces; 3) *technical* a part of a circle that is formed by drawing two straight lines from the centre to the outer edge; field (CDO) — *noun* 1) [C] an area of land, used for growing crops or keeping animals, usually surrounded by a fence; 2) *the field* an area of land in which you are working or studying; field (DA, 100) — *noun* 1) an area of land, usually surrounded by a fence or hedge, used for growing crops or for pasture; 2) an area of interest or activity. COMMENT: Some older types of field can still be seen in the UK. Celtic fields are small rectangular fields, mainly on chalk uplands, surrounded by banks and walls, dating back to as early as the 6th century B. C. Open fields with large furrows were used by the Saxons who had heavier ploughs and divided the fields into strips, separated by banks of turf or walls of stone. Enclosure fields are rectangular fields with regular hedgerows, formed after the enclosures of the 16th to 18th centuries. In recent years the removal of many field boundaries in the interest of farm consolidation has led to an increase in the size of the average British field. Hedges have been removed to allow large farm machinery to be used more economically, and the loss of hedgerows has had a marked effect on the wildlife in the countryside; field (MED, 517) — *noun* 1) [C] an area of land used for keeping animals or growing food; 2) [C] a subject that you study or a type of work that you do; 3) [singular] all the people or animals taking part in a race or competition; 4) [C] a space where you can type information in a computer program; 5) [C] an area where a particular force has an effect; 6) [C] an area that person or piece of equipment can see at one time; 7) *the field* the team in baseball, cricket etc that is throwing the ball and trying to catch it when the other team hits it; field (APCXC, 305) — 1) поле; 2) ділянка, простір; 3) сфера дії, галузь; 4) жнива; 5) район збуту, ринок; 6) сушити (зерно) на відкритому повітрі.

Аналізуючи варіанти перекладу терміна *ділянка*, зазначимо, що у випадку, коли йдеться про земельну ділянку взагалі, краще використовувати лексеми *plot*, *parcel*, вузьку ділянку — *strip*, сільськогосподарську ділянку — *field*. Серед досліджуваних іменників *area*, *part*, *section*, *sector* можемо відзначити наявність спільного лексичного значення «частина чогось». А слово *length* вказує на довжину чогось.

Отже, при перекладі термінології сільського господарства важливо користуватися кількома словниками і враховувати контекст. Результати дослідження можуть бути використанні при написанні підручників, пов'язаних з аграрною галуззю, при перекладі різноманітних сільськогосподарських документів та рекомендацій.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

- АРСХС — Англо-русский сельскохозяйственный словарь / Под ред. В. Г. Козловского, Н. Г. Ракипова.— М, 1983.— 880 с.
СУМ 2 — Словник української мови : В 11 т.— К., 1971.— Т. 2.— 550 с.
CORD — Concise Oxford Russian Dictionary.— Oxford, 1998.— 1007 p.
DA — Dictionary of Agriculture.— 3-ed.— London, 2006.— 269 p.
DCO — <http://dictionary.cambridge.org>
Ling. — <http://www.lingvo.ua/ru>
MED — Macmillan English Dictionary: for advanced learners.— Oxford, 2006.— 1692 p.

(Миколаїв)

K. V. TISHECHKINA

AGRICULTURAL TERMINOLOGY IN UKRAINIAN OR ENGLISH DICTIONARY (3)

Ukraine is a valuable agricultural country for international community, so further development of our country will be associated with this area. Foreign investments and partnerships require detailed translation of documents and various recommendations on the use of land resources of our country. Therefore, accuracy of translation of agricultural terminology is the key to proper and effective use of Ukrainian lands.

The article deals with some agriculture terminology. The concept «term» is described and lexical-semantic features of certain terms of the agricultural sector (such as lawn, soil, plot, valley etc.) are analyzed using Ukrainian and English dictionaries.

Data from 7 dictionaries of Ukrainian, English and Russian languages had been provided as the sources of the research.

The entire row of researched terms retains lexical meaning both in Ukrainian and in English lexicographical sources (soil scientist, soil science, soil-cultivating, soil fatigue, soil formation, valley).

Among the considered words not all of them have a clear translation (газон, ґрунт, ґрунтовий, ділянка).

Many words are inherent with synonyms during translation.

Ukrainian versions of the terms «ґрунтообробний», «ґрунтостомлення», «ґрунтоутворення» are one-component, English versions are multi-component. The terms «ґрунтознавець», «ґрунтознавство» in English, are presented in two versions, one of which is a single-component and the other is a two-component.

The paper presents some recommendations for the use of an alternative translation of agricultural terms.

The results of research can be used to writing books related to agricultural sector, and translation of various agricultural documents and recommendations.

Keywords: term, terminology, agriculture, dictionary.